

ЧЕРВЕНЬ 2014

— Ну й навіщо воно вам? Чого в Україні бракувало? — у голосі чоловіка на задньому сидінні легковика відчувалося неприховане роздратування.

— Та ми завжди всю вашу Україну годували! — співрозмовник, який сидів поруч, повернув круглу лису голову й додав: — Донбас — це сила! Якби не наші заводи та шахти...

— Що «ваші шахти»? — перший мовець перебив та із запалом продовжив: — Завжди за рахунок інших жили, бо, окрім вугілля, не маєте нічого! А харчі? А товари? І взагалі, совети після Голодомору та Другої світової понавозили кацапів. Тепер маємо...

— Ти за базаром слідкуй! — це вже водій — кремезний чоловік у десантному тільнику — не витримав, доєднався до розмови.

— А що я не так кажу? Ви ж ніколи «порожняк не гнали», тільки кримінал. І «легітимний» ваш — сцикло.

— І не кажи. Правда, — раптом погодився лисий. — Ми, коли на Майдан приїхали, чекали: ось-ось наказ дадуть — зачистимо все за пів дня. А воно бач, як пішло.

— А навіщо стріляли по людях?

— А чому ніхто не питає про кількість наших «двохсотих»? І, до речі, раніше, ніж на Інститутській, тир улаштували. Щоб ти знав, тільки за січень — лютий у нас двоє загинуло, а в сімферопольських «Тигрів», які поруч стояли, — троє чи четверо. У всіх вогнепальні, снайпер зняв, — тепер уже лисий нервово випльовував фрази. Певно, час іще не стер із пам'яті болісні події. — Вони, щоб ти знав, два останні вбивства навіть

зафільмували. Потім носили те відео по телеканалах. І що?! «Не на часі... Не наразі... Не актуально...» А вони ж просто свій обов'язок виконували.

Запанувала тиша. У салоні старої «ниви», попри відчинені вікна, було спекотно. Червень дві тисячі чотирнадцятого року пролітав разом із курявою та кущами бурої від пилу «зеленки» на узбіччях.

— До речі, про обов'язок, — перший співрозмовник у американському камуфляжі «Мультикам» знизав плечима й продовжив: — Ми свій обов'язок виконуємо. На своїй землі, а ви...

— А ми теж на своїй землі! — водій поглянув у дзеркало заднього виду та поправив пістолет у наплічній кобурі.

— Але ж ми без зброї були. Ми просто у відпустку їхали.

— Не доїхали.

— А «віджата» машина? Це вже злочин. Чи я помиляюся?

— Який злочин? — здивування в голосі лисого можна було б сприйняти за природне. — Он вона попереду їде. І власник її в ній.

— У багажнику?

— Але ж у власному транспортному засобі? Ні?

Усі, окрім першого співрозмовника, розсміялися.

— Ви що, не розумієте? За тиждень Збройні сили візьмуть під контроль державний кордон і всіх вас переб'ють, мов щурів.

— Це ми ще подивимося! І, до речі, як для полоненого, ти забагато говориш. Може, тебе трохи заспокоїти?

Як саме лисий хотів «заспокоїти» хлопця — невідомо, бо четвертий пасажир «ниви», який сидів поруч із водієм, раптом озвався до кермувальника:

— «Шах», ану останови тут!¹

Радянський позашляховик слухняно заскавчав гальмами та, здійнявши хмару сірого пилу, завмер на узбіччі. Грюкнули

¹ «Шаху», ану зупини тут (з рос.).

дверцята. Пасажири виходили, розминали ноги, запалювали цигарки. Останнім незграбно виліз хлопець, якого назвали полоненим. Стало видно, що його руки стиснуті монтажними стяжками, а шнурки на берцях відсутні.

За кілька хвилин усі вже поглядали на невиразного чоловіка в новенькій «горці», що, як виявилось, був тут головним. А той, здається, не звертав ні на кого уваги. З насолодою докурив. Кинув під ноги й ретельно розтовк недопалок, потім узяв за плече полоненого, наче обіймаючи, розвернув обличчям у поле, а в правиці раптом тьмяно, ніби шкіра гадюки, блиснув витертий ствол АПСа.

Від пострілу не здригнувся тільки водій, який знав ватажка добре й давно. А лисий, навпаки, висловив свої враження відчайдушною лайкою:

— Ти що, здурів? Навіщо? А «Бесу» ти що скажеш?

Чоловік у «горці» спокійно заховав зброю, ретельно застібнувши кобуру, і лише потім поглянув у здивоване обличчя лисого:

— Что надо, то и скажу, не твоё дело! Ещё вопросы?²

— Та ні, немає...

«Нива» викинула сиву хмарку вихлопних газів, зірвалася з місця та зникла в полуденному мареві. Червень байдуже поглядав порожніми очима вицвілого від спеки блакитного неба на застигли гребінці лісосмуг, строкаті покривала полів та порожній путівець, обабіч якого ледь видимою рискою губилася крихітна нерухома фігурка в камуфляжі.

22.07.2021

² Що треба, те й скажу, не твоя справа! Ще питання? (з рос.).

УРОК ІСТОРІЇ

Марія Павлівна вкотре подивилася на учнів. Порахувала. Ніби вже всі прийшли. Старшокласники зібралися півколом і чекали. Вони стояли мовчазні й дещо зніяковілі. Не було чути ані перешіптувань, ані насмішок. Навіть дзенькіт мобільних не порушував серйозність моменту. Вчителька помовчала якусь мить і почала заняття.

— Ще раз добрий день усім, хто прийшов. Отже, розпочнемо сьогоднішній урок історії. Тема: «Героїчний спротив українського народу та відбиття нападу країни-агресорки». Хто скаже, яке свято ми незабаром святкуватимемо?

Учні пожвавішали, почали піднімати руки, але хлопець із першого ряду відповів найшвидше:

— День Перемоги! Ми святкуватимемо День Перемоги.

— Правильно, Олексію. Уже наступного тижня вся Україна святкуватиме День Перемоги. А скажіть мені, скільки тривала війна українського народу проти російських окупантів?

Питання провокативне, і діти це відчують. Починають пригадувати дати, перемовлятися, аналізувати. Вчителька не квапить. Їй важливо не почути відповідь якнайшвидше, а змусити кожного з учнів відшукати її та обґрунтувати. З'являються перші сміливці. Дві тисячі двадцять другий, дві тисячі чотирнадцятий, тисяча дев'ятсот сімнадцятий... Дати, прізвища, документи. Зрештою вона ставить наступне питання, і урок продовжується.

Марії Павлівні трохи за сорок, хоча на вигляд вона значно молодша. Історію викладає давно й уміє зацікавити учнів. От і тепер голос учительки, ніби камертон, торкнувся кожного

з присутніх, відбився десь усередині та змусив зосередитися на занятті. Кілька речень вступної частини. Дати, основні події, передумови, наслідки. Діти зосереджено слухали. Хтось робив нотатки в телефоні. Зрештою, інформація відкрита, й знайти її в мережі нескладно. Але почути й зрозуміти, зробити правильні висновки, а тим паче озвучити свою думку іншим і аргументовано її довести — це вже робота вчительки. Утім, вступна частина — не головне. Вона вже скінчилася. І за кілька хвилин настане момент, заради якого вони й зібралися не в класі, а саме тут. Жінка теж трохи нервує. Хоча, здавалося б, скільки років проводить такі уроки. Наче й звикнути час. А чомусь не виходить. Марія Павлівна замовкла. Оглянула клас, ніби підводячи підсумок, а потім просто сказала:

— А тепер прошу пройти за мною.

Обернулася. Неквапливо якимось, начебто обережно, але відповідно до нагоди та ситуації, попрямувала до воріт. За нею на територію міського кладовища почали заходити учні десятого класу.

Питання щодо доцільності проведення таких уроків досі іноді постають. Марія Павлівна пам'ятає, як важко було на початку. Як морально виснажливо було день у день повертатися сюди й спостерігати за дітьми. Багато вчителів не витримували. Деякі батьки писали відмову від проведення таких занять із їхніми дітьми. Та все ж проєкт розпочали, і тепер, за двадцять років, уже нікого не дивує шкільна процесія на чолі з класною керівницею, яка прямує кладовищем до алеї Героїв.

Настає тиша. Останні кроки розчиняються в ній, і чути тільки тріпотіння матерії на вітру. На кожній могилі один або два прапори. Синьо-жовті, червоно-чорні. Стяги бригад і полків. Здається, що вони розмовляють. Намагаються щось сказати вітру чи тим живим, хто завмер поруч.

— От ми і прийшли, — голос Марії Павлівни спокійний та сумний. — Тут поховані ті, завдяки кому ми з вами нині можемо жити в мирному світі.